

“Türkiye’de Çalışma Yaşamı ve Mesleklerin İtibarı” Araştırması Tamamlandı

İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Lütfi Sunar’ın yürütücülüğünde gerçekleştirilen “Türkiye’de Çalışma Yaşamı ve Mesleklerin İtibarı” konulu araştırma neticelendi.

TÜBİTAK’ın desteği ile gerçekleştirilen araştırmada Doç. Dr. Yunus Kaya, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Otrar, Arş. Gör. Serdar Nerse, Arş. Gör. Seran Demiral ve Burcu Kalpaklıoğlu araştırmacı olarak görev aldı. Araştırma projesinin ilk safhasında geliştirilen *Mesleki İtibar Skalası* ile mesleklerin toplumdaki itibarı sıralandı. Türkiye’de 32 ilde 2500 kişi ile yapılan anketlere dayanarak gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen neticeler çerçevesinde mesleklerin itibar sıralaması elde edildi. 12 Mayıs 2015 Salı günü İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde düzenlenen bir toplantıda paylaşılan veriler arasında toplumda işe, çalışmaya ve mesleklere dair ilginç detaylara yer verildi.

Hedef “SES” Endeksi

Birinci safhası tamamlanan ve ikinci aşamasındaki çalışmalarını devam eden araştırma projesinin neticesinde Türkiye’ye mahsus bir sosyoekonomik statü (SES) endeksi geliştirilmesi hedefleniyor.

Mesleklerin İtibarını Ölçen İlk Çalışma

Türkiye’de mesleklerin itibarını belirlemeye yönelik ilk çalışma olma özelliğini taşıyan araştırma neticesinde toplumsal yaşamda işe ve çalışmaya dair tutumları kapsamlı bir biçimde analiz etme imkanı ortaya çıktı.

İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Lütfi Sunar bu araştırma neticesinde Türkiye’de artık mesleklere dair daha fazla şey bildiğimizi, dolayısıyla iş piyasası, meslek seçimi, eğitim ve kariyer gelişimi gibi alanlarda nitelikli çalışmalara zemin oluşturulduğunu belirtti.

Araştırma sunumunda konuşan Sunar, halen devam eden Türkiye Sosyoekonomik Statü (SES) Endeksi Geliştirme Araştırmasının tamamlanması ile toplumsal yapı hakkında daha detaylı analizlerin gerçekleştirilebileceğini kaydetti.

ARAŞTIRMA HAKKINDA

- Araştırma TÜİK tarafından NUTS2 düzeyinde sağlanan Kır-Kent örnekleme kapsamında 32 ilde 2500 kişi ile yüz yüze görüşülerek yapılan anketlerden elde edilen verilere dayanmaktadır. 20 Kasım-31 Aralık 2014 tarihleri arasında profesyonel bir araştırma şirketi tarafından gerçekleştirilen bu anketlerden eksik veya teyit edilemeyenler çıkarıldıktan sonra 2219 tanesi araştırma kapsamında analiz edilmiştir.
- Araştırmada ILO'nun ISCO 08 (International Standart Classification of Occupations)'in TÜİK tarafından adapte edilen şeklindeki 3. düzey meslek gruplarından seçilen 126 mesleğin denekler tarafından 1-100 arası olacak şekilde puanlanması istenmiştir. Akabinde meslekler bu puanlara göre sıralanarak mesleki itibar skalası oluşturulmuştur.
- Araştırma kapsamında ayrıca «Sizce iyi bir işte olması gereken özellikler nelerdir?»; «Sizce çalışmanın insan için anlamı nedir?» soruları çerçevesinde iş ve çalışmaya dair tutumları ölçen iki ölçek de uygulanmıştır.
- Hem mesleki itibar skorları hem de iş ve çalışmaya dair tutumlar yaş, cinsiyet, gelir, çalışma durumu, işteki konum ve işyerinin statüsü gibi değişkenlerle çapraz analizlere tabi tutularak mesleki itibarın, iş ve çalışmaya dair tutumların belirleyicileri veya etkileyicileri ile ilgili analizler yapılmıştır.

ÖNE ÇIKAN VERİLER

İyi Bir İşte Aranılan Özellikler

- Araştırmaya katılanlara iyi bir işte olması gerektiği düşünülebilecek 16 özellik okunmuş ve kendilerinden 1-5 arasında bir puanlamaya tekabül edecek şekilde kesinlikle katılmıyorum (1); katılmıyorum (2); ne katılıyorum ne de katılmıyorum (3); katılıyorum (4); kesinlikle katılıyorum (5) cevaplarını vermişlerdir. Verilen bu cevaplara göre toplumda işe dair bakış açıları analiz edilmiştir.
- Araştırmaya katılan deneklerin iyi bir işte en fazla aradıkları ilk üç özellik sırasıyla **iyi bir ücret, iş garantisi ve iş güvenliğidir.**

Özellikler	Ortalama Skor (1-5 Arası)	Önem Düzeyi (%)
İyi bir ücret	4,46	89,2
İş garantisi	4,44	88,8
İşin kaza ve ölüm riski içermemesi	4,41	88,2
Stresin az olması	4,32	86,4
Uygun çalışma saatleri	4,24	84,8
Topluma faydalı bir iş olması	4,18	83,6
Kendi kararlarını verebilme imkânı	4,13	82,6
İşin toplumdaki saygınlığı	4,1	82,0
Başarı hissi vermesi	4,07	81,4
Önemli kararlarda söz sahibi olmaya imkân	3,93	78,6
Yeni beceriler kazandırması	3,92	78,4
Kolay olması	3,69	73,8
Bol izin ve tatil süresi	3,64	72,8
Beden ile çalışmayı gerektirmemesi	3,59	71,8
Sorumluluk gerektirmemesi	3,56	71,2
İlginç bir iş olması	3,39	67,8

▪ Bunların hemen ardından **stressiz ve uygun çalışma saatlerinin** geliyor oluşu toplumda rahat işlerin istendiğini göstermektedir.

▪ Benzer şekilde en az önem verilen özellikler işin ilginçliğidir. Bir işin sorumluluk gerektirmesi o işin tercihini olumsuz yönde etkilemektedir. Aynı şekilde bedensel çalışma gerektiren işlere yönelik de olumsuz bir tutum söz konusudur.

▪ İşin saygınlığı, başarı hissi oluşturması, karar alma konumunda olması, yeni beceri kazandırması da öne çıkmasa da önemsenen özelliklerdir.

▪ Deneklerin demografik (yaş, cinsiyet) ve sosyo-ekonomik (eğitim, gelir) özelliklerine göre çapraz analizler yapıldığında iyi bir işte aranan özellikler sıralamasında önemli değişimler söz konusu olmasa da bu analizlerde bazı detaylar göze çarpmaktadır:

- Gençler iyi bir «İşin kaza ve ölüm riski içermemesi»ni daha fazla istiyor. Yaşlılar ise işte sorumluluk gerektiren işleri istemiyor.
- Eğitim düzeyi arttıkça sıralama değişirse de iyi bir işte aranan özelliklere verilen puanlamada dalgalanmalar gerçekleşmektedir. Dolayısıyla eğitilmişlerin işten beklentilerinin daha fazla farkında olduğu söylenebilir.
- Bir işte çalışma durumu «iyi bir işte aranan özellikler» konusunda önemli etki sahibi bir değişken olarak öne çıkmaktadır. Görüşülen kişiler arasında bir işte çalışanların iyi bir işte aradıkları en önemli özellik «iş garantisi» iken, çalışmayanlar «iyi bir ücret»

beklemektedir. Çalışanlar bedenen çalışmayı en altta bir yere yerleştirirken çalışmayanlar daha yukarıda bir yere koymaktadır.

Çalışmanın Anlamı

▪ Araştırmaya katılanlara çalışmanın kendilerini için anlamını ifade eden 6 ifade okunmuş ve 1-5 arasında bir puanlamaya tekabül edecek şekilde kesinlikle katılmıyorum (1); katılmıyorum (2); ne katılıyorum ne de katılmıyorum (3); katılıyorum (4); kesinlikle katılıyorum (5) cevaplarını vermişlerdir. Verilen bu cevaplara göre toplumda çalışmanın anlamı ve yerine dair bakış açıları analiz edilmiştir.

Sizece çalışmanın insan için anlamı nedir?	Ortalama Skor (1-5 Arası)
İnsanın yeteneklerini tam olarak geliştirebilmesi için, bir işte çalışması gerekir	4,15
Bir işte çalışmayanlar sonunda tembelleşir	4,01
Çalışmak, topluma karşı bir görevdir	3,88
İşsiz kalmaktansa sevmediğim bir işte de olsa çalışmayı tercih ederim	3,66
İnsanın önce kendine zaman ayırması gerekir, iş sonra gelir	3,32
Çalışmadan, bir iş yapmadan para almakta bir sakınca yoktur	2,38

- Çalışmak toplumda bir değer olarak görülmekte, çalışmamaya olumsuz bakılmakta, işsizlikten de korkulmaktadır.
- Katılımcılar çalışmadan bir iş yapmadan para kazanmayı doğru bulmamaktadırlar.
- İşsizlik toplumda ciddi bir korku olarak mevcudiyetini korumaktadır. Araştırmaya katılanlar işsiz kalmaktansa sevmedikleri bir işte çalışmaya razıdırlar. Benzer şekilde işten önce kendisine zaman ayırmak konusunda kabul düzeyi yüksek olsa da ifadenin katılması kolay olan açıklığına göre verilen cevabın düşük olduğu görülmektedir.
- Araştırmaya katılanlar yüksek düzeyde bir işte çalışmanın yeteneklerini tam olarak geliştirebilmesi için gerekli olduğunu kabul etmektedirler. Benzer şekilde bir işte bir işte çalışmayanların tembelleşeceği düşünülmektedir.
- Çalışmanın topluma karşı bir görev olduğu düşüncesi de genel bir kabule sahiptir.

Mesleki İtibar Skalası

- Günümüzde meslekler toplumsal yaşamın temelini teşkil etmektedir. Araştırmamız neticesinde Türkiye’de insanların toplumsal yaşamdaki konumları açısından mesleklere hala ciddi bir önem verildiğini görmek mümkündür. Milyonlarca gencin üniversite sınavına katılarak mesleğini seçmeye çalışması her yıl şahit olduğumuz şeyler arasında yer almaktadır.
- Mesleklerin toplum nezdindeki itibarı toplumsal yap içinde bireyin yerini belirlemesinin yanı sıra iş piyasalarını, ekonomik yapıyı, eğitim ve istihdam sistemini yakından ilgilendirmektedir.
- Araştırmada TÜİK’in Standart Meslekler Sınıflamasının 3. düzey meslek gruplarından seçilen 126 tekil mesleğin denekler tarafından 1-100 arası olacak şekilde puanlanması istenmiştir. Akabinde meslekler bu puanlara göre sıralanarak mesleki itibar skalası oluşturulmuştur.

EN ÜSTTEKİ 20 MESLEK			EN ALTTAKİ 20 MESLEK		
SIRA	MESLEK	SKOR	SIRA	MESLEK	SKOR
1	Tıp Doktoru	88,3	107	Pazarcı	48,95
2	Üniversite Profesörü	83,32	108	Sıvacı	48,91
3	Hakim	82,17	109	Balıkçı (Balık avlayan kişi)	48,87
4	Öğretmen	80,98	110	Daktilograf	48,82
5	Diş Hekimi	79,5	111	Boyacı	48,67
6	General	78,31	112	Demirci	48,66
7	Vali	78,15	113	Tabelacı	48,34
8	Yüzbaşı	77,9	114	Bahçıvan	48,08
9	Büyükelçi	76,68	115	Büro Elemanı / Ofisboy	47,87
10	Mimar	76,23	116	Kasiyer	47,8
11	Eczacı	75,79	117	Evlerde Çalışan Temizlikçi	47,54
12	Psikolog	75,55	118	Bulaşıkçı	46,73
13	Makine Mühendisi	75,26	119	Bina-Büro Temizlikçisi	45,87
14	Genel Müdür (Kamu)	73,42	120	Ayakkabı Boyacısı	45,63
15	Elektrik Mühendisi	73,1	121	Çamaşırçı	44,65
16	Avukat	72,87	122	Hamal	44,17
17	Araştırma Görevlisi	72,84	123	Otopark Görevlisi	44,11
18	Belediye Başkanı	72,78	124	Sokak Satıcısı / Seyyar Satıcı	41,45
19	İnşaat Mühendisi	72,69	125	Astrolog/Falcı	27,41
20	Astsubay	70,73	126	Dansöz	26,82

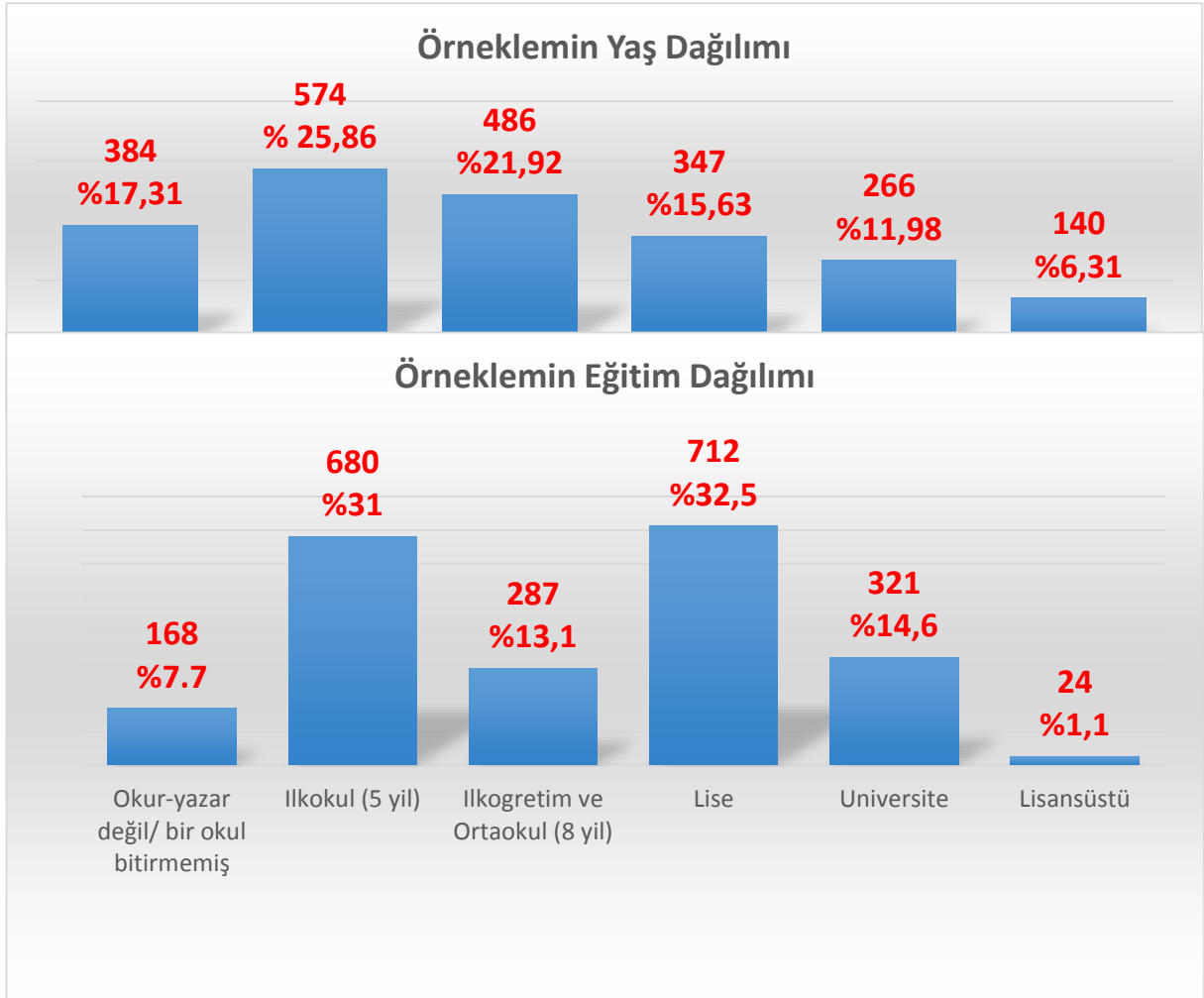
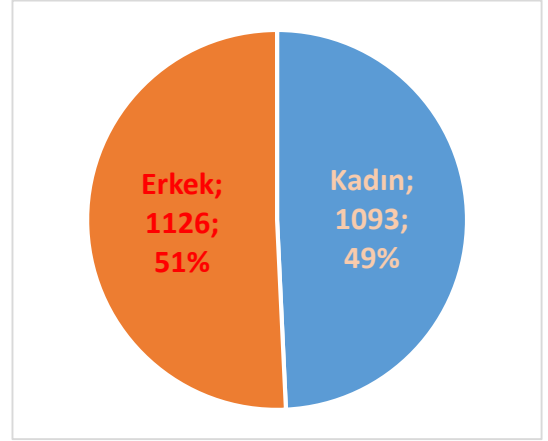
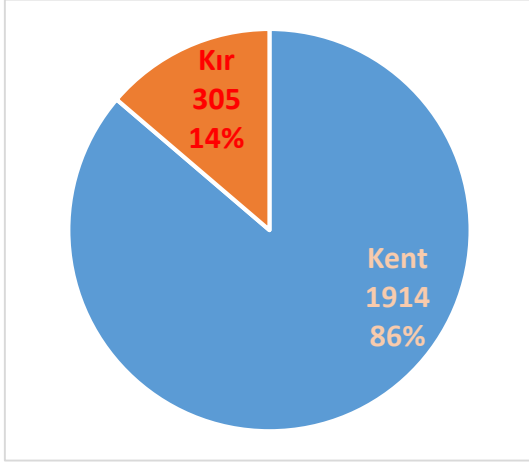
Listenin tamamı dökümanın sonunda yer almaktadır

- Mesleklerin itibarları ile kazançları arasında yakından bir ilişki gözlemlenmiştir. Nitekim araştırmada elde edilen veriye göre bir işte aranan özelliklerin başında «iyi bir ücret» gelmektedir. Dolayısıyla yüksek kazancı olan mesleklerin sıralamada daha yukarıda olduğu görülmektedir.

- Yüksek kazancı tamamlar bir biçimde mesleği elde etmek için nitelikli ve uzun bir eğitimin gerekmesi, işin kol gücüne dayanmıyor oluşu, topluma faydası ve gündelik hayatta karşılaşılmaması da mesleki itibarı olumlu etkileyen etkenler arasında yer almaktadır.
- Genellikle iş garantisi olan mesleklerin itibarının daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Bedensel çalışma gerektiren işler genellikle masa başı işler olarak tabir edilen zihinsel emek gerektiren işlere göre daha düşük puanla puanlanmaktadır.
- Araştırma kapsamında toplumda ideal bir işin düzenli ve çalışma ortamı rahat olan iş olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.
- Üniformalı meslekler olarak tabir edilen meslekler (General, Hekim, Hemşire, Polis vb.) genellikle eğitim ve gelir bakımından kendilerine benzeyen mesleklerden daha itibarlıdır.
- Mesleklerle ilgili puanlama genellikle homojendir. Yapılan regresyon analizlerine göre mesleklerin itibarının puanlaması yerleşim yeri, yaş, cinsiyet, gelir ve eğitim gibi değişkenlere göre topluca anlamlı bir değişim göstermemektedir. Bunlar arasından sadece eğitimin düşük bir anlamlılık düzeyinde mesleki itibar skorları üzerinde etkili olduğu görülmektedir.
- Benzer şekilde mesleklerin itibar puanlamaları ile ilgili standart sapmalar düşüktür. Bu da değişik toplum kesimlerinin mesleklerle ilgili görüşünün birbirinden çok fazla uzak olmadığını, mesleklerin sosyal itibarları ile ilgili toplumda genel bir uyumun olduğu görülmektedir.
- Sıralamada en yukarıda mesleklerle ilgili daha fazla konsensüs varken aşağıya doğru gidildikçe bu konsensüs yerini ayrışmaya bırakmaktadır. Ancak bu ayrışma genel sıralamadaki ortalamayı dengeleyecek bir biçimde iki tarafa doğru gerçekleşmektedir. Standart sapmalara bakıldığında puanlamadaki en düşük standart sapmaya sahip mesleklerin ilk altı sırasıyla şunlar olduğu görülmektedir: Tıp Doktoru, Öğretmen, Diş Hekimi, Mimar, Eczacı ve Üniversite Profesörü. Standart sapması en yüksek meslekler ise şunlardır: Maden İşçisi, Hamal, Milletvekili.
- Hakkında ideolojik yargılarda bulunulabilecek imam, general, milletvekili gibi bazı mesleklerle ilgili puanlama dünya görüşü ve yaşa göre ciddi değişimler göstermektedir.
- Hakkında cinsiyete göre yargıların değişebileceği Astrolog/Falcı, Dansöz, Temizlikçi gibi mesleklerle ilgili puanlamalar erkekler ve kadınlar arasında farklılaşmaktadır.
- Araştırmanın yapıldığı zaman diliminde Soma ve Ermenek'te yaşanan maden kazaları maden işçilerine karşı duygusal bir yakınlaşmaya neden olmuştur. Bu sebeple maden işçisinin

özellikle bazı kadın denekler tarafından benzer işçi grubundan daha yüksek puanlandığını görmek mümkündür. Bu da maden işçisinin sıralamadaki yerini yukarıya taşımıştır. Düzeltilmiş mesleki itibar skalasında bu etkilerin ortadan kalkacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEM DETAYLARI

ARAŞTIRMADA YER ALAN 126 MESLEĞİN İTİBAR SIRALAMASI

SIRA	MESLEK	ORT. SKOR
1	Tıp Doktoru	88,3
2	Üniversite Profesörü	83,32
3	Hakim	82,17
4	Öğretmen	80,98
5	Diş Hekimi	79,5
6	General	78,31
7	Vali	78,15
8	Yüzbaşı	77,9
9	Büyükelçi	76,68
10	Mimar	76,23
11	Eczacı	75,79
12	Psikolog	75,55
13	Makine Mühendisi	75,26
14	Genel Müdür (Kamu)	73,42
15	Elektrik Mühendisi	73,1
16	Avukat	72,87
17	Araştırma Görevlisi	72,84
18	Belediye Başkanı	72,78
19	İnşaat Mühendisi	72,69
20	Astsubay	70,73
21	Hemşire	70,57
22	Milletvekili	69,72
23	Polis Memuru	69,66
24	Genel Müdür (Özel Sektör)	68,83
25	Yazar	68,64
26	İtfaiyeci	68,2
27	Veteriner	67,66
28	İmam	67,61
29	Özel Şirkette Müdür	66,66
30	Bilgisayar Yazılımı ve Uygulama Geliştiricisi	66,11
31	Biyolog	65,24
32	Ekonomist	64,94
33	Fizyoterapist	64,41
34	Muhasebeci	64,23
35	Sosyolog	64,05
36	Halkla İlişkiler Uzmanı	63,88
37	Kimyager	63,86
38	Web Tasarımcısı	62,63
39	Ebe	62,16
40	İnsan Kaynakları Uzmanı	61,8
41	Otel ve Restoran Müdürü	61,56
42	Mağaza Müdürü	61,28
43	Gemi Makinisti	60,82
44	Çevirmen	60,77
45	Gazeteci	60,7

46	Laborant	60,59
47	Vergi Memuru	59,95
48	İstatistikçi	59,21
49	Sosyal Hizmet Uzmanı	59,1
50	Teknisyen	58,94
51	Maden İşçisi	58,83
52	Vinç vb. Operatörü	58,62
53	Çiftçi	58,41
54	Spor Antrenörü	57,74
55	Süt Ürünleri İmalatçısı	57,47
56	Makine Operatörü	57,43
57	Futbol Hakemi	57,08
58	Aktör	57,07
59	Dekorator	56,86
60	Aşçı	56,47
61	Mekanik ve Elektronik Makine Montajcısı	56,47
62	Kütüphaneci	56,44
63	Lokomotif Sürücüsü	56,32
64	Postacı	56,22
65	Reklam ve Pazarlama Uzmanı	56
66	Spiker	55,75
67	Muhtar	55,72
68	Kameraman	55,54
69	Otobüs Şoförü	55,39
70	Fırıncı	55,24
71	İnşaat Ustası	54,8
72	Şantiye Şefi	54,74
73	Ahşap Mobilya İmalatçısı	54,6
74	Seyahat Rehberi	54,46
75	Broker (Menkul Kıymetler ve Finans Alım Satımcıları ve Aracıları)	54,32
76	Marangoz	54,25
77	Veznedar	54,05
78	Tesisatçı (Elektrik, Su, Bina)	53,95
79	Güvenlik Görevlisi	53,85
80	Yönetici Sekreteri	53,72
81	Hastabakıcı	53,66
82	Kasap	53,48
83	Basımcı (Matbaacı)	53,4
84	Ormancı	53,37
85	Terzi	53,37
86	Gardiyan	53,1
87	Gemi Tayfası	52,94
88	İnşaat İşçisi	52,69
89	Anketör	52,47
90	Besici	52,45
91	Sigorta Satış Temsilcisi	52,03
92	Oto Tamircisi	51,91

93	Kaynakçı	51,61
94	Çocuk Bakıcısı	51,59
95	Arıcı	51,31
96	Emlakçı	51,11
97	Taksi Şoförü	51,07
98	Kuaför	51,01
99	Mağaza Satış Elemanı	50,71
100	Stüdyo Fotoğrafçısı	50,51
101	Resepsiyonist	50,37
102	Çöpçü	50,09
103	Ayakkabı Yapımcısı / Tamircisi	50,07
104	Tarım İşçisi / Irgat	50,07
105	Sekreter	49,61
106	Garson	49,54
107	Pazarıcı	48,95
108	Sıvacı	48,91
109	Balıkçı (Balık avlayan kişi)	48,87
110	Daktilograf	48,82
111	Boyacı	48,67
112	Demirci	48,66
113	Tabelacı	48,34
114	Bahçıvan	48,08
115	Büro Elemanı / Ofisboy	47,87
116	Kasiyer	47,8
117	Evlerde Çalışan Temizlikçi	47,54
118	Bulaşıkçı	46,73
119	Bina-Büro Temizlikçisi	45,87
120	Ayakkabı Boyacısı	45,63
121	Çamaşırcı	44,65
122	Hamal	44,17
123	Otopark Görevlisi	44,11
124	Sokak Satıcısı / Seyyar Satıcı	41,45
125	Astrolog/Falci	27,41
126	Dansöz	26,82